

خطبه ذکریه و چهارده اثر حضرت باب

نادر سعیدی

یکی از معماهای بزرگ آثار حضرت باب خطبه ذکریه است. در این اثر حضرت باب فهرست کاملی از همه آثار خود تا آن زمان به دست داده و تک تک آنها را معرفی می نمایند. اما این معرفی بگونه ای است که بسیاری از این آثار تا کنون قابل شناسایی نبوده اند. در این پژوهش کوتاه ابتدا به توصیف فشرده ای از خطبه ذکریه می پردازیم و آنگاه فهرست آثار مذکور در آن خطبه را بررسی می کنیم.

اصولاً حضرت باب توجه ویژه ای به ترتیب و نظم آثار خود داشتند و آن آثار را به گونه های متفاوت انتظام می دادند و در همه این شکل‌های تنظیم، نه تنها محتوا بلکه صورت آن نوشته ها نیز نمایشی از حقائق روحانی می گردد. به عنوان مثال در بسیاری از مواقع آثارشان بر اساس پنج شأن نزول تنظیم و طبقه بندی می شود. اما حداقل دوبار آن حضرت تویح مستقلی نازل و در آن فهرستی از آثار خود بدست داده اند. خطبه ذکریه دومین اثری است که چنین فهرستی را ارائه نموده است. اولین این آثار کتاب الفهرست نام دارد که پس از بازگشت از سفر حج و پیش از بازگشت به شیراز نوشته شده است.

کتاب الفهرست در شرایط ویژه ای به قلم آمده و نقطه عطفی در تاریخ رسالت ایشان بشمار می آید. در این زمان حضرت باب از آزار به پیروان خود خاصه ملا علی بسطامی و نیز حمله های دشمنان به آثار خود آن چنان اندوهگین شدند که مردم را فاقد لیاقت برای نزول آیات خود دانسته و در نتیجه در کتاب الفهرست بیان می دارند که از آن روز به بعد یعنی از پانزده جمادی الثانی 1261 ایشان به مدت پنج سال نزول آیات را قطع نموده و بنابراین بابیان را به نمایندگی خویش خصوصاً ملا حسین بشرویه راجع می فرمایند تا پرسشهای خود را از وی سؤال نموده و پاسخ بگیرند. این اندوه و احساس بی لیاقتی آخوندها و مردم نادان و متعصب تا بحدی بود که گاهی در اندکی از آثار آن زمان هر گونه شایعه ادعایی در مورد خود را نفی می نمایند زیرا که فرهنگ تعصب و خرافات و خشونت مذهبی آن زمان را شایسته چنین موهبت و فیضی نمی یافتند. از آنجا که در آن اثر حضرت باب اراده کردند که تا مدتها اثری از ایشان نازل نشود بدین جهت فهرستی از همه آثار خود تا آن زمان را بدست می دهند.

خطبه ذکریه بر عکس در زمانی نوشته می شود که به اصرار شیفتگان پیامبر شیراز، آن حضرت پس از گذشت ماهها، خواهش و التماس بابیان را برای نزول الواح و آیات پذیرفته و در حقیقت آن منع عملاً به پایان می رسد. البته تا قبل از آن هم حضرت باب آثار متعددی را نازل فرمودند ولی همه آنها صرفاً در مواقع بخصوص و بعنوان یک استثناء بخاطر حرمت به یکی از روزهای مقدس و اعیاد مذهبی نوشته شده است.

خطبه ذکریه بتصریح خود در وسط اولین ماه سال 1262 یعنی حدود پانزده محرم آن سال به قلم آمده است. به گفته خطبه ذکریه:

و لقد فصل فی ذلک الکتاب کل ما خرج من یدی فی سنة 1260 الی سنة 1262 من شهرها بما مضی نصفه.

پیش از توضیح در باره فهرست آثار مذکور در خطبه ذکریه لازم است روشن شود که خطبه ذکریه خود اولین بخش صحیفه ای است بنام صحیفه رضویه. اما صحیفه رضویه خود یکی از آثاری است که در خطبه ذکریه بعنوان یکی از آثارشان ذکر شده است. در حقیقت حضرت باب در این زمان مجموعه ای بوجود آوردند که همه چهارده اثرشان تا آن زمان را به ترتیب خاصی شامل می شود که یکی از این آثار صحیفه رضویه (شامل خطبه ذکریه) است. در عین حال در پایان آن مجموعه بعنوان فهرست مندرجات آن چهارده اثر، خطبه ذکریه (و نه صحیفه رضویه) را بار دیگر قرار می دهند. بدین ترتیب در این مجموعه خطبه ذکریه دوبار تکرار می شود. برخی پژوهشگران از جمله دکتر دنیس مک کیون در نوشته های خود خطبه ذکریه را با خطبه دیگری بنام ذهبیه و همچنین صحیفه رضویه را با کتاب الفهرست اشتباه کرده اند که بحث جزئیات این مطلب در این پژوهش لزومی ندارد.

بخلاف کتاب الفهرست که در آن هر اثر یا توقیعی مستقلاً نام برده شده است در خطبه ذکریه آثار حضرت باب به ترتیب دیگری منظم شده اند. بدین ترتیب که حضرت باب صدها اثر گوناگون خود را تحت چهارده اثر کلی انتظام می بخشند. بفرموده حضرت باب همه این آثار عبارت از چهار کتاب و ده صحیفه می گردد. بدین ترتیب اولین صحیفه در واقع اثر پنجم است (یعنی بعد از چهار کتاب) و مثلاً ششمین صحیفه در حقیقت اثر دهم است. از آنجا که خطبه ذکریه جزئی از صحیفه رضویه است و صحیفه رضویه صحیفه ششم یعنی دهمین نوشته از چهارده نوشته می باشد در نتیجه در سرآغاز خطبه ذکریه آن را بعنوان اولین خطبه صحیفه رضویه معرفی می نمایند و آن صحیفه رضویه را صحیفه ششم و شامل چهارده خطبه می نامند بدین ترتیب:

الصحيفة السادسة في الخطب و هي مرتبة علي اربع عشر خطبة - الخطبة الاولى هي الخطبة الذکریه - المسماة بصحيفة الرضویه

یعنی این خطبه ذکریه خطبه اول از صحیفه رضویه است که صحیفه ششم بوده و از چهارده خطبه تشکیل می شود.

حضرت باب چهارده اثر را با چهارده معصوم دور اسلام معادل می گیرند و در واقع هر یک از آن آثار را به یکی از این چهارده معصوم منسوب می دارند و بدین ترتیب ظهور و آیات خود را تحقق همه حقائق مقدسه دور اسلام به شمار می آورند. برخی از این چهارده اثر خود اثری مستقل و شناخته شده است. مثلاً اثر اول تفسیر سوره بقره است که خود کتابی بزرگ است. اثر سوم تفسیر سوره یوسف است. اما بسیاری دیگر از این آثار تا کنون قابل شناسائی نبوده اند چرا که در واقع هر یک مجموعه ای از برخی آثار می باشند که به دلیل خاصی وجه مشترکی داشته اند. یک نکته مهم این است که همه مندرجات هر اثری صرفاً به یک شأن نزول تعلق دارند مثلاً همه به زبان آیات می باشند یا آنکه همه به شأن مناجاتند و یا همه به شکل اجوبه یا شئون علمیه هستند. همین دلیل اگر چه بسیاری از آن الواح ممکن است به تنهایی برای آشنایان به آثار حضرت باب اثری شناخته شده باشند اما اینکه این اثر به

کدامیک از این چهارده کتاب و صحیفه تعلق دارند در ابهام باقی مانده است. اما خوشبختانه در میان آثار حضرت باب گاهی بخط خود و گاهی بخط کاتبان رسمی ایشان تقریباً همه این الواح و مجموعه ها صریحاً مشخص شده اند. در این مقاله سعی می شود که یک یک این چهارده اثر تا حد امکان مشخص شوند. برای هر اثر ابتدا توصیف آن اثر در خطبه ذکریه نقل شده و آنگاه در صورت لزوم معرفی خواهد شد.

در خطبه ذکریه پس از آنکه حضرت باب تاریخ نزول خطبه را بیان می فرمایند تو ضیح می دهند که در طول سالهای 1260 تا 15 محرم 1262 هجری چهارده اثر از قلم ایشان صادر شده است که از چهار "کتاب" و ده "صحیفه" تشکیل می شوند:

لقد فصل فی ذلک الکتاب کل ما خرج من یدی فی سنة 1260 الی سنة 1262 من شهرها بما مضی نصفه و هو اربعة کتاب محکم و عشر صحیفة متقنه الی کل واحد منها تکفی فی الحجیة.

به این معنا که در این نوشته همه آثار صادر از قلم من در فاصله سال 1260 تا وسط ماه اول سال 1262 توصیف می شود که شامل چهار کتاب محکم و ده صحیفه متقن است که هر یک در حجیت به تنهایی کفایت دارد. آنگاه آن حضرت اسامی آن چهارده اثر را بدست می دهند که موضوع اصلی این پژوهش هم همین مطلب است. پیش از آغاز بحث و بدون بررسی تفصیلی توجه به این مطلب سودمند است که "ذکر" هم لقب حضرت باب است، هم به معنای کلام الهی است و هم عبارت از یادآوری می باشد. خطبه ذکریه در آن واحد یادآوری و فهرست آثار الهی است که توسط حضرت ذکر نوشته شده است.

اثر اول، کتاب الاحمدیه در خطبه ذکریه حضرت باب آنرا بدین ترتیب معرفی می کنند:

الاولی کتاب الاحمدیة فی شرح جزء الاول من القران.

در بیان بالا حضرت باب اولین اثر را کتاب احمدیه در تفسیر جزو اول قران معرفی می کنند. این اثر همانطور که معلوم است تفسیر سوره بقره است که حضرت باب آن را به حضرت محمد منسوب می دارند.

اثر دوم، کتاب العلویه. در خطبه ذکریه آمده است:

والثانی کتاب العلویه و هو الذی قد فصل فیہ سبعمأة سورة محكمة الی کل واحدة منها سبع آیات.

یعنی کتاب دوم کتاب علویه است که شامل هفتصد سوره محکم بوده و هر سوره آن دارای هفت آیات است. این اثر که به حضرت علی منسوب می گردد شناخته شده و همان کتاب الروح است که متوسط سوره هایش حدود هفت آیه می باشد ولی سوره های گوناگون اندازه های گوناگون دارد.

اثر سوم، کتاب الحسنيه. خطبه ذکریه بیان می دارد:

والثالث کتاب الحسنيه و هو الذی قد فصل فیہ خمسين کتاباً محكمة و الايات القاہرة

در بیان بالا اثر سوم را کتاب حسنیه و آن را شامل پنجاه بخش آنهم بزبان آیات معرفی می کنند. این اثر ناشناخته مانده است. اما در واقع اکثر پنجاه بخش این کتاب ممکن است برای برخی پژوهشگران آثار حضرت معلوم باشد ولی اینکه این آثار همگی بهم مربوط بوده و باهم کتاب حسنیه را تشکیل می دهند نا معلوم بوده است. با آنکه این نگارنده اکثر بخشهای کتاب حسنیه را شناسائی نموده است اما ترتیب برخی از بخشها هنوز بر او مبهم است. در اینجا بعنوان مثال شماره و نام برخی از این پنجاه بخش ذکر می شود:

4. الخط لمجید پاشا (وزیر بغداد)
8. الكتاب الوارد علی جناب الحاج میرزا حسن خراسانی
9. الخط لملا حسین
10. الخط من المسقط الی سلمان
11. الخط لملا حسین
14. الخط الی الکوفه من المدینه
16. الخط المکة الی شریف سلیمان
17. الخط فی المدینه الی امام الحنفی
18. فی شأن الخلف
19. الخط للابراهیم
20. الخط لمیرزا عبد الباقی رشتی
21. لملا صادق
22. الحبيب ملا صادق
23. الخط لحاج ملا محمد علی مازندرانی
24. الخط الی محمد کریمخان کرمانی
25. خط للشیخ رفیع رشتی
26. الحاج سید علی کرمانی فی المدینه
27. الحاج سلیمان خان فی المدینه
28. لرجل مغربی
30. جواب رقعة الحنفی فی المدینه
32. رقعة من المسقط الی حاجی محمد
33. ورقة محمد من بوشهر
35. الخط من بوشهر الی سلطان العجم
36. الخط للوزیر العجم
38. کتاب محمد کاظم خان
39. فی شأن ایه الكرسی
40. للبيت
41. للبيت
42. للخال میرزا حسنعلی

43. الخط الى الخال من المسقط

45. خط الخال من البحر

بخشهای دیگر که ترتیبشان برای نگارنده قطعی نیست شامل توقیعات دیگری از جمله خط میرزا سید حسن من بوشهر، الخط لملا حسن الملقب بالگوهر، کتاب العلماء، کتاب الملوك، للسید الجواد و دیگر آثار. همه این پنجاه نوشته به شأن آیات نازل شده است.

اثر چهارم، کتاب الحسینیه. در خطبه ذکریه این اثر چنین توصیف می گردد:
والرابع كتاب الحسينية في شرح سورة يوسف عليه السلام التي كلها المفصلة بمائة و احدى عشر سورة محكمة التي كل واحدة منها اثني و اربعين اية.
یعنی اثر چهارم کتاب حسینیه است در شرح سوره یوسف شامل 111 سوره که هر سوره آن دارای 42 آیه می گردد. این اثر کاملاً شناخته شده و همان تفسیر سوره یوسف یا قیوم الاسماء یا احسن القصص است مشتمل بر صد و یازده سوره که هر سوره از چهل و دو آیه تشکیل می شود.

اثر پنجم، صحیفه فاطمیه. در خطبه ذکریه آمده است:
والخامس صحيفة الفاطمية و هي مرتبة باربعة عشر باباً في اعمال اثنتي عشر شهر في كتاب الله.

یعنی اثر پنجم صحیفه فاطمیه است دارای چهارده باب در فرایض دوازده ماه سال بر طبق کتاب الهی. این اثر که اولین "صحیفه" از چهارده اثر می باشد همان صحیفه اعمال سنه است که مشهور بوده، از چهارده باب تشکیل شده و مربوط به زیارتنامه های گوناگون برای اعیاد مذهبی می باشد.

اثر ششم، صحیفه علویه. در توصیف آن در خطبه ذکریه چنین آمده است:
والسادس صحيفة العلوية و هي مرتبة باربعة عشر دعاء في جواب اثنتي و تسعين مسئلة التي قد فصلت بعد رجعي عن الحج في الشهر الصيام.
در بیان بالا ذکر می شود که اثر ششم صحیفه علویه است که شامل چهارده دعاء و در پاسخ به نود و دو پرسش پس از رجوع از حج در ماه رمضان نوشته شده است. بنابراین اثر ششم عبارت از صحیفه دوم است و این صحیفه به امام چهارم منسوب شده است. در نتیجه کتاب علویه، منسوب به امام اول، کتاب الروح است در حالیکه صحیفه علویه، منسوب به امام چهارم مجموعه ای از چهارده دعاء می باشد. این اثر ناشناخته بوده است. همه این چهارده دعاء موجود است اما برخی از آنها تنها بعنوان دعای اول یا دعای دوم نامگذاری شده اند. اما در اکثر آنها مخاطب یا پرسش کننده هم شناسائی شده است. چنانکه دیدیم این چهارده دعاء در پاسخ به نود و دو سؤال و به شأن دعا و مناجات به قلم آمده است. این چهارده بخش عبارتند از:

1. الدعاء الاولى (جواب به بیست سؤال)

2. الدعاء الثاني
 3. الدعاء الثالث (جواب عريضة ملا محمد جواد قزوینی)
 4. الدعاء الرابع (جواب ملا عبدالخالق)
 5. الدعاء الخامس (جواب میرزا محمد علی نهري و رفیقش)
 6. الدعاء السادس (دعای میرزا هادی و محمد علی قزوینی)
 7. الدعاء السابع (جواب سؤال ملا ابراهیم محلاتی)
 8. الدعاء الثامن (سؤال سيد جعفر شبر)
 9. الدعاء التاسع
 10. الدعاء العاشر
 11. الدعاء الحادي عشر
 12. الدعاء الثاني عشر (سؤال ملا خوار وليانی)
 13. الدعاء الثالث عشر (لملا صادق)
 14. دعاء تبديل
- همه این آثار به شأن دعا و مناجات است اگرچه هریک پاسخی به پرسشهای گوناگون نیز می باشد.

اثر هفتم، صحیفه باقریه. در خطبه ذکریه می خوانیم:
والسابع صحیفة الباقریة و هی مرتبة باربع عشر باباً فی تفسیر احرف البسملة
 یعنی اثر هفتم صحیفه باقریه است شامل چهارده باب در تفسیر بسم الله الرحمن الرحيم. این اثر که صحیفه سوم است همان تفسیر مشهور بسمله است که به امام باقر منسوب شده است. البته یک سال پس از ورود به چهریق حضرت باب قسمت دوم این تفسیر را نیز به قلم آوردند.

اثر هشتم، صحیفه جعفریه. در وصف آن در خطبه ذکریه آمده است:
والثامن صحیفة الجعفریة و هی مرتبة باربعة عشر باباً فی شرح دعائه علیه السلام فی ایام الغیبة
 یعنی اثر هشتم صحیفه جعفریه است شامل چهارده باب در شرح دعای غیبت نوشته امام جعفر صادق. این اثر یعنی صحیفه چهارم اثر معروفی است که به آن صحیفه جعفریه، شرح دعای غیبت، و تفسیر هاء اطلاق شده است. در این صحیفه دعای غیبت نوشته امام ششم توضیح و در واقع حقیقت مفهوم امام دوازدهم و غیبت مشخص می گردد.

اثر نهم، صحیفه موسویه. در باره اش در خطبه ذکریه می خوانیم:
و التاسعة صحیفة الموسویة و هی مرتبة باربعة عشر باباً فی جواب اثین نفس من عباد الله التي قد قضت فی ارض الحرمین.

در بیان بالا گفته می شود که اثر نهم صحیفه موسویه شامل چهارده باب در پاسخ دو نفر از بندگان خدا در ارض حرمین نوشته شده است. آشکار است که این اثر همان صحیفه بین الحرمین است که شناخته شده می باشد.

اثر دهم، صحیفه رضویه. در توصیف این اثر خطبه ذکریه چنین می گوید:
والعاشرة صحیفة الرضویة و هی مرتبة باربعة عشر باباً فی ذکر اربعة عشر خطبة غراء
یعنی اثر دهم صحیفه رضویه است شامل چهارده باب در ذکر چهارده خطبه غراء. این اثر دهم که صحیفه ششم است منسوب به امام رضاء بوده و خطبه ذکریه که اکنون مورد بحث ماست خود اولین خطبه از چهارده خطبه آن می باشد. با آنکه این اثر تا حدی معروف است اما ذکر اسامی خطبه ها سودمند خواهد بود:

1. الخطبة الذکریه
2. الخطبة الثانیه
3. الخطبة الشجریه
4. الخطبة الحسنیه
5. الخطبة فی ذکر الحسین
6. الخطبة الایاتیة الاولیة
7. الخطبة الکنگان
8. الخطبة القمریة
9. الخطبة التاسعة
10. الخطبة العاشرة
11. الخطبة الجدة
12. الخطبة الثانیة عشر
13. الخطبة البلدیة
14. الخطبة الرجعة

در خطبه جده حضرت باب وقایع زندگی خود از جمله صورت آثاری که در حج از ایشان به سرقت رفته است را مورد بحث قرار می دهند. آثار مسروقه در کتاب الفهرست نیز مورد بحث قرار گرفته است.

اثر یازدهم، صحیفه جوادیه. در این باره در خطبه ذکریه می خوانیم:
والحادی عشر صحیفة الجوادیة و هی مرتبة باربعة عشر باباً فی جواب اربعة عشر مسئله لاهوتیه.
یعنی اثر یازدهم صحیفه جوادیه است شامل چهارده باب در پاسخ چهارده پرسش لاهوتیه. این اثر صحیفه هفتم یا صحیفه جوادیه و منسوب به امام نهم است که در پاسخ چهارده سؤال "لاهوته" نوشته شده است. این صحیفه نیز ناشناخته مانده است. اما بعضی بخشهای این

چهارده فصل به تنهایی برای برخی پژوهشگران آشناست. نام چهارده بخش صحیفه جوادیه چنین است:

1. فی الجواب عن علم الحروف و اختیها
2. تفسیر الایة فی سورة النور
3. جواب سؤال میرزا محمد یزدی
4. فی الجواب عن السؤالات
5. علة تحريم المحارم
6. جواب سؤال ملا حسن بجستانی
7. جواب سؤال میرزا محمد علی
8. حکم علم الحروف
9. علم الحروف و الاکسیر
10. فی السلوک فی سبیل الله
11. للسائل الاول
12. حدیث جاریة
13. حکم علم النحو و الصرف
14. فی تفسیر کلمة اقول

اثر دوازدهم، صحیفه الهادیة. در خطبه ذکریه آمده است:
و الثاني عشر صحیفه الهادیة و هی مرتبة باربعة عشر باباً فی جواب اربعة عشر مسئله
جبروتية.

گفته بالا به این معناست که اثر دوازدهم صحیفه هادیه شامل چهارده باب در جواب چهارده مسئله جبروتیه است. این اثر که به امام دهم منسوب می گردد نیز ناشناخته مانده است.
چهارده بخش این صحیفه عبارتند از:

1. فی تفسیر حدیث معرفة النفس
2. فی بیان مسئله القدر
3. فی تفسیر حدیث الوجه
4. فی تفسیر حدیث العاشورا
5. فی التسدید
6. فی السلوک الی الله
7. فی تفسیر حدیث الحقیقة
8. فی الجواب عن مسئله البداء
9. مسئله اللوح المحفوظ (در جواب آقا محمد ابراهیم)
10. فی التقارب و التباعد (در جواب آقا محمد ابراهیم)
11. فی الجوامد و المشتقات (در جواب آقا محمد ابراهیم)
12. فی تفسیر الایة فی الكتاب

13. فی الخوار
14. فی السلوک (برای طالب الحسیناوی)

اثر سیزدهم، صحیفه العسکرية. در باره آن در خطبه بیان شده است:
و الثالث عشر صحیفه العسکرية و هی مرتبة باربعة عشر باباً فی جواب اربعة عشر مسئله ملکوتية.

یعنی اثر سیزدهم صحیفه ملکوتیه است شامل چهارده باب در جواب چهارده مسئله ملکوتیه. این اثر که منسوب به امام یازدهم می باشد نیز ناشناخته مانده است. اما بسیاری از بخشهای آن معروف پژوهشگران بوده است. فهرست بخشهای این صحیفه بدین قرار است:

1. زیارة علی (برای ملا علی بسطامی)
 2. زیاره علی (برای ملا علی بسطامی)
 3. زیارة الجامعة الصغیرة (برای ملا محمد علی قزوینی)
 4. جواب سؤال میرزا عبد الوهاب
 5. لملا محمد علی قزوینی
 6. فی کیفیت ما وقع فی امر المباهلة
 7. فی دعاء الاعتقاد
 8. فی ما نزل فی حکم الصلاة
 9. فی احکام الصلوة
 10. فی الزکاة
 11. فی الخمس
 12. فی الجهاد
 13. فی تفسیر احکام الصلاة
 14. ابیات و لوح نوروز
- قابل توجه است که بخشهای هفتم تا سیزدهم صحیفه عسکریه همان صحیفه فروع عدلیه است که شامل دعاء اعتقاد، و احکام مربوط به نماز و روزه و خمس و زکات و جهاد است. آن حضرت به "تقی من ارض الهاء" (ملا محمد تقی هروی) و "علی من ارض التاء" (ملا علی تبریزی) دستور می دهند که احکام نماز را به زبان فارسی ترجمه و پخش نمایند. چهاردهمین بخش شامل اشعار و لوحی صادر در روز نوروز است.

اثر چهاردهم، صحیفه حجتیه. در خطبه ذکریه می خوانیم:
و الرابع عشر صحیفه الحجتية و هی مفصلة باربعة عشر دعاء قدوسیه التي قد ظهرت فی بدء الامر.

در بیان بالا گفته می شود که اثر چهاردهم صحیفه حجتیه و شامل چهارده دعای قدوسیه است که در آغاز ظهور نازل شده است. این صحیفه به قائم منسوب می گردد. اگرچه در مجموعه های آثار حضرت که توسط کاتبان ایشان جمع آوری شده و نگارنده دیده است هویت این اثر

صریحاً مشخص نشده اما برای نگارنده هیچ تردیدی وجود ندارد که مراد از این دهمین صحیفه همان اثر مشهور حضرت باب یعنی صحیفه مخزونه است که همراه با قیوم الاسماء نوشته شده، به شأن دعاء و مناجات بوده، از چهارده باب تشکیل شده و در آغاز ظهور نوشته گردیده است.

خطبه ذکریه پس از ذکر فهرست چهارده اثر با اشاره ای به آثار دزدیده شده در زمان حج پایان می پذیرد.

در پایان این بحث ذکر آن نکته لازم است که به امر حضرت باب کاتبان ایشان همین شیوه تقسیم بندی را تا مدتی ادامه دادند. به این ترتیب که چون آخرین اثر از چهارده اثر دهمین "صحیفه" می باشد آثار بلافاصله پس از آن زمان را نیز زیر عنوان صحیفه یازدهم و صحیفه دوازدهم مشخص نمودند. مثلاً صحیفه های یازدهم و دوازدهم هر یک از چهارده دعاء تشکیل می شود. اما بنظر می رسد که این شیوه تنظیم ادامه نمی یابد.